

Голінач Л. І.

кандидат економічних наук, старший викладач
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Можливість ведення стійкої й ефективної поточної діяльності суб'єкта господарювання, його здатність до саморозвитку та прогресу на перспективу здійснюють значний вплив на рівень економічної безпеки підприємства. Деструктивним чинником в процесі її формування є низька конкурентоспроможність, що виявляється через стабільну втрату суб'єктами вітчизняного бізнесу власної частки ринку, здатності протидіяти конкурентному тиску опонентів, зниження адаптаційних можливостей до змін на ринку та відставання від його вимог. Однією з основних причин появи названих недоліків є низька якість більшості товарів і послуг. Тому вважаємо, що створення механізму генерування інформації про фактичні та можливі витрати на якість продукції повинно стати прерогативою вітчизняних підприємств, що реалізується шляхом побудови системи обліку, адекватної поставленим вимогам.

Основні наукові дослідження формування та удосконалення обліку витрат на якість продукції проводилися такими вченими як Й. Фейгенбаум, Ф. Кросбі, Т. Накамура, Т. Тагуті, Дж Харрінгтон, М. Пушкар, М. Рахлін, Е. Скрипко, С. Демиденко та ін. Враховуючи значний науковий доробок на зазначену тематику, під впливом постійних змін у сфері економіко-соціальних відносин окремі питання обліку зазначених витрат вимагають додаткового розгляду.

Мета наукового дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів обліку витрат на якість продукції, відповідних умовам сьогодення.

Для одержання ґрунтовних результатів наукової роботи сформульовано такі завдання: проаналізувати основні підходи до класифікації витрат на якість продукції, визначити порядок їх відображення в системі обліку, вказати переваги, недоліки та перспективи його організації на підприємстві, деталізувати практичну значущість використання інформації про витрати на якість в процесі ціноутворення та формування стратегії розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Активні наукові дослідження, результатом яких є розробка численних підходів до класифікації та обліку витрат на якість, проводяться майже століття. Перша закінчена концепція обліку таких витрат належить Дж. Джурану, його монографію під назвою «Довідник з управління якістю» можна назвати відповідним пунктом досліджень в області якості. Автор виділив дві групи витрат: на якість конструкції та на якість виробу, які в свою чергу ідентифікуються як необхідні та зайві. Згодом японськими економістами було запропоновано іншу концепцію, що передбачала їх поділ на корисні та втрати. Очевидно, що фундаментом такої класифікації були праці Дж. Джурана.

Особливу увагу слід надати дослідженням А.В. Фейгенбаумана, який теж був послідовником вчення Дж Джурана. Зокрема він усі витрати на якість згрупував у дві групи: витрати на контроль та витрати, що виникають через брак виробу[2;138]. В свою чергу, витрати на контроль включають в себе дві підгрупи витрат:

✓ на попередження випуску продукції незадовільної якості. До даної групи відносяться витрати на дослідження і розробки в області якості, на досягнення надійності у використанні й безпеки для життя і здоров'я споживачів продукції, проектно-конструкторські роботи та випробування; аналіз та вибір постачальників якісної сировини, організацію роботи та функціонування служби управління якістю, навчання персоналу з питань якості, проведення гуртків якості тощо.

✓ на оцінку якості продукції, під якими розуміють витрати на контроль й оцінку якості закупленої сировини та матеріалів, лабораторні вимірювання в області якості, контроль якості в ході виробництва, зберігання та збуту товарів, самоконтроль, внутрішній аудит якості, зовнішній аудит якості, атестацію та сертифікацію продукції, контроль якості в умовах експлуатації продукції тощо.

Витрати, зумовлені браком виробу, розглядаються в двох напрямках:

✓ витрати через внутрішній брак, складовими яких є витрати на визначення та ліквідацію причин виникнення браку, виправлення браку, дефектів, вартість відходів, що виникли через брак та дефекти, витрати, пов'язані з їх переробкою чи утилізацією, вартість невіправного браку тощо;

✓ витрати через зовнішній брак, до яких відносяться витрати на виправлення браку та дефектів продукції під час терміну дії гарантії, виправлення браку та дефектів продукції в післягарантійний період, вартість невіправного браку, повернення неякісної продукції чи її обмін, юридична відповідальність через незадовільну якість продукції, що виникла з вини виробника і ін.

Дана методика класифікації є найбільш поширеною у практичній діяльності суб'єктів господарювання через її універсальність, гнучкість та простоту у застосуванні. На нашу думку, зазначені витрати мають місце на всіх етапах ланцюжка створення цінності продукції, тому їх доцільно розглядати і з позиції формування цінності. Тоді вони поділятимуться на витрати, які беруть участь у формуванні цінності продукції та на ті, що не мають відношення до її створення. Витрати, зумовлені виправленням браку не беруть участь у додаванні цінності продукції, тому вони відносяться до непродуктивних витрат. Дискусійним є питання сутності витрат на оцінку. Зокрема, японські спеціалісти їх відносять до непродуктивних витрат. Проте вважаємо, що особливості господарської діяльності вітчизняних підприємств визначають доцільність віднесення таких витрат до першої групи, оскільки їх відсутність може стати причиною зниження цінності продукції чи збільшення її собівартості.

З метою підвищення оперативності та об'єктивності інформації, можливості визначення «вузьких місць» та ліквідації причин їх виникнення рекомендуємо облік витрат на якість продукції організувати за центрами витрат та сферами відповідальності. За кожним визначеним центром закріплюватиметься відповідальний за збір та узагальнення таких витрат у звіті про витрати на якість, який варто поділити на два блоки. В першому рекомендуємо відображати витрати на контроль якості, в другому – витрати, що виникли через брак. Такий звіт дасть можливість співвіднести продуктивні та непродуктивні витрати, визначити частку витрат на якість серед загальних витрат підприємства, визначити ефективність процесу управління якістю. Також даний звіт варто взяти за основу при використанні методу калькулювання для безперервного удосконалення (kaizen costing), оскільки він надає вартісну оцінку непродуктивних витрат, які потребують постійного зниження. Також зазначена методика класифікації витрат на якість може використовуватися за умов калькулювання витрат за стадіями життєвого циклу продукції. Це дасть змогу відслідкувати та знизити витрати, необхідність в яких на певному етапі просування продукції відпала, що знизить собівартість продукту та забезпечить життєздатність підприємства ще протягом тривалого періоду.

Міжнародні стандарти ІСО серії 9000 визначають кардинально протилежний підхід до обліку та калькулювання витрат на якість, зокрема – процесний. Сутність його полягає у виділенні в роботі підприємства бізнес-процесів, що поділяються на дві групи: основні (процес розробки продукції, роботи з покупцями, виконання замовлень, обслуговування споживачів) та допоміжні (управління фінансами, персоналом, інформацією і ін.). У складі допоміжних за необхідності виділяють бізнес-процеси розвитку, що передбачають дослідження удосконалення роботи поточних процесів, розширення бази матеріально-технічного постачання, розширення зовнішніх зв'язків, стратегічного планування тощо.

Кожен бізнес-процес поділяється на центри витрат і сфери відповідальності, що формуються на базі конкретних підрозділів підприємства. До їх компетенції відноситься оцінка витрат та складання звіту про результати діяльності процесу. У зазначеному звіті узагальнюються витрати конкретного процесу за двома напрямками: витрати відповідності та невідповідності, які є за своєю сутністю витратами на якість процесу.

Даний підхід до поділу витрат на якість ототожнює поняття «якість продукції» та «якість процесу» керуючись припущенням, що підприємство випускатиме якісну продукцію за мінімальних витрат у випадку успішного та безперебійного функціонування усіх його бізнес-процесів. Інформація про витрати відповідності та невідповідності бізнес-процесів надає можливість здійснювати оцінку непродуктивних витрат, оперативно визначати місця їх виникнення та розробляти заходи щодо їх зниження та ліквідації. Зазначена інформація є й джерелом виявлення числа бізнес-процесів, що не додають вартості ні продукції ні самому підприємству, а тому є зайвими.

Отже, у світовій практиці виділяють дві, на наш погляд, найбільш ґрунтовні методики обліку витрат на якість, які характеризуються суттєвими відмінностями, проте мають спільне завдання, що полягає у плануванні, оцінці витрат на якість, та регулюванні їх величини, що використовується при проведенні політики бережливого виробництва і політики постійного удосконалення – систематичного та безперервного підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та конкурентоспроможності на довготривалу перспективу. Як висновок слід зазначити, що обидві методики можуть бути використані в практичній діяльності вітчизняних підприємств. Для суб'єктів господарювання, що працюють за бізнес-процесами, економічно виправданим є використання другого підходу. Проте для підприємств із функціональною організаційною структурою ідеальним є перший варіант обліку витрат на якість.

Список використаних джерел:

1. Серія стандартів ISO 9000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.iso.staratel.com/ISO9000/index.html>
2. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции /А. Фейгенбаум. – М.: Экономика, 1986. –476 с.
3. Харрингтон Дж. Управление качеством в американских корпорациях: сокр. пер. с англ. М. Экономика, 1990. -271с.

Голінач Л.І.

кандидат економічних наук, старший викладач

Данилюк С. В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЮРИДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми полягає в тому, що останнім часом зросла кількість правопорушень з питань інтелектуальної власності. Тому, виникає необхідність в правильності оформлення прав інтелектуальної власності та ознайомленні із законами України про захист об'єктів інтелектуальної власності. Для вирішення даної проблеми в сфері інтелектуальної власності працювало багато українських та іноземних науковців, таких як: М. Гордон, О. Дзера, В. Жуков, О. Кохановська, Н. Кузнецов тощо. Це пояснює актуальність обраної нами теми та її розгляд.